

Vznik USA, velká francouzská revoluce, Napoleon

Vznik USA

Anglické kolonie

- kolonizují především Angličané, Francouzi a Nizozemci

1624-1752 13 anglických kolonií

1584-1587 Virginie, anglická osada na ostrově Roanoke (mořeplavci Francis Drake, Walter Ralleigh) → akce neúspěšná, osada se neudržela

1607 až za Stuartovce Jakuba I. se zakládá *Virginia* jako první anglická osada, **Jamestown**

- **Mayflower** – otcové poutníci, zakládají osady: 1620 z Plymouthu, 1630 založení Bostonu
- Den děkuvzdání: děkují indiánům, že je naučili pěstovat kukuřici a poskytli jim potravu pro přežití
- jsou tu i Nizozemci → ANGLO-NIZOZEMSKÁ VÁLKA, nizozemské město **Nový Amsterdam**, vyhrávají Angličané → **New York**
- anglo-francouzská válka = SEDMILETÁ VÁLKA, Angličané získávají Kanadu
- každá kolonie má vlastní samosprávu, krále zastupuje guvernér, nemají zastoupení v anglickém parlamentu
- kolonie postupně zabírají další území, Angličané však tato území považují za svá
- utlačování a likvidace indiánů

Jiří III. z Hannoverovců (1760-1820)

- po sedmileté válce je i navzdory vítězství Anglie ekonomicky zdecimována
- konec vstřícné politiky vůči koloniím

pol. 18. st. osady se chtějí dál rozvíjet (průmysl, podnikání, obchod), to se Britům v duchu merkantilismu nelíbí

- na severu spíše drobní farmáři, *puritáni*, ze severu se vyváží železná ruda, dřevo, kožešiny, vznikají nejstarší a nejznámější americká města; na jihu velkostatkáři a plantáže (bavlna, rýže), využívání práce černochů dovážených z Afriky

1765 zavádí *kolkovné*: kolek je jakási známka, která se lepí na oficiální tiskoviny, dokumenty → Anglie z toho má peníze, protože jim je prodává, osady odporují

1767 dovozní cla na papír, sklo, ...

1770 BOSTONSKÝ MASAČ, osadníci obklíčili anglické vojáky v Bostonu a vojáci začali střílet

1773 BOSTONSKÉ PITÍ ČAJE: osadníci z lodí vyházeli krabice s čajem (protest proti dovozním clům) → Britové uzavírají bostonský přístav a posílají tam další vojsko

1774 první Kontinentální kongres ve Filadelfii, píše Jiřímu petice a stížnosti, nulová reakce, připravují se na boj s Angličany

1775 INCIDENT V LEXINGTONU A CONCORDU: Anglické vojsko chce odzbrojit armádu osadníků

1775 vytváření armády osadníků, ta je však vytížená např. sklizní, postupně se však na jejich stranu začínají připojovat i ostatní země, které mají konflikty s Anglií (Francie, Nizozemsko), vede **George Washington**

1776 Britové vyhnáni z Bostonu

Získání nezávislosti

1775-1781 druhý Kontinentální kongres, přibyl k nim Thomas Paine, požaduje „zdravý rozum“ – nezávislost osad

4.7.1776 sepsání *Prohlášení o nezávislosti*, jako hlavní písař považován **Thomas Jefferson**, vychází z osvěcenských myšlenek

⇒ zahájení VÁLKY O NEZÁVISLOST mezi osadníky a Brity (1776-1783)

1777 přijetí první ústavy = *Články Konfederace*, každý stát stejný hlas v jednokomorovém parlamentu, už od začátku nefungovalo

1777 BITVA U SARATOGY mezi osadníky a Angličany, vítězství osadníků ⇒ Francie slibuje pomoc osadníkům, což se opravdu stalo

1781 BITVA U YORKTOWNU, američtí osadníci definitivně vítězí

1783 mírovou smlouvou v Paříži Anglie uznává ztrátu svých kolonií v Americe

– nový stát má hranice podél řeky Mississippi, Florida ještě španělská

1787 nová ústava, nově federace, dodnes, flexibilní (dá se jednoduše měnit)

1791 *Bill of Rights* : 10 dodatků do ústavy ohledně základních lidských práv

- moc výkonná v rukou prezidenta, též hlavou kabinetu (vlády), prezidentská republika
- moc zákonodárna tvořena dvoukomorovým kongresem (Kapitol): sněmovna reprezentantů (podle lidnatosti), senát (dva zástupci z každého státu), komory jsou rovnocenné
- moc soudní tvoří nejvyšší soud a další nezávislé soudy
- první prezident **George Washington**, velel armádě osadníků, po válce dostal obrovské pozemky, prý největším statkářem v USA
- po něm **John Adams**, třetí **Thomas Jefferson**
- koncepce vývoje státu:
 - Thomas Jefferson chce pořádku stát zemědělský, přerušení vztahů s Británií, orientace na Francii, slabá ústřední moc
 - Alexander Hamilton chce silnou ústřední moc, orientaci na Británii, průmyslovou zemi

Velká francouzská revoluce

Příčiny, situace ve Francii

- po smrti Ludvíka XIV. zdevastovaná říše, tisíce žebráků, Ludvík XV. (jeho pravnuke), ve válkách slezských proti Marii Terezii, ve válce sedmileté už na straně Marie Terezie, ztráta území v Kanadě a Indii, **Ludvík XVI.** (jeho vnuk), za něj vypukne VFR
- absolutismus, cenzura, katolicismus, žádná svoboda projevu, nesnášenlivost vůči jiným než katolickému náboženství (po zrušení ediktu nantského)
- Marie Antoinetta (manželka Ludvíka XVI.): Francouzi ji výrazně nesnáší („pyšná Rakušanka“), nakupuje šperky, pořádá párty, mástí hazardní hry → neoblíbená
- tehdy nejsilnější a nejlidnatější stát v Evropě
- tři stavové: duchovní (privilegované), aristokracie (privilegované), zbytek
- ekonomická situace: daně, desátky, odpustky, velkostatky nemají peníze na rozvoj
- v Anglii začíná průmyslová revoluce, tady ne, podnikání brzdí cechy a manufaktury

- hrozba finančního kolapsu, nákladný život ve Versailles, zvyšování státního dluhu, pomáhání americkým osadám (rozpočtově nefiskální)
 - neúroda, konkurenční levné zboží z Anglie
 - střídání finančních ministrů, nestabilita
- 5.5.1789 svolání generálních stavů do Versailles (duchovní a aristokracie), pověření králem najít východisko této jízlivé situace, ideálně zdanit bohaté stavy, což nechtějí, král se zase nechce vzdát absolutismu
- 17.6.1789 nakonec se třetí stav prohlásil za národní shromáždění, cílem je zrušit absolutismus a vypracovat ústavu omezující krále, v duchu osvícenských myšlenek se musí rozdělit státní moc na tři složky, lidé si jsou rovni před zákonem, král samozřejmě nesouhlasí, nechce, aby dál pokračovali
- král se tajně připravuje na vojenský zásah
- 14.7.1789 DOBYTÍ BASTILY, počátek VFR; královské vězení, symbol absolutismu, děla na pevnosti byla natočena na chudinské čtvrti, to se lidem nelíbí, proto na ni zaútočili, dobyli ji, bylo tam však jenom asi sedm vězňů, důležité spíš jako symbol, rovněž ovládají pařížskou radnici
- 4.8.1789 ZRUŠENÁ PRIVILEGIA: rovnost před zákonem, zrušení šlechtických privilegií, zrušení poddanství
- 26.8.1789 *Deklarace práv člověka a občana*: formulovány základní lidská práva
- 5.10.1789 rozzuřený dav (nemají na jídlo) vtrhl do královského sídla ve Versailles a donutil ho, aby se přestěhovali do Paříže

Konstituční monarchie

- útěk krále z Francie k Belgii (Varennes), chce obnovit svoji pozici ve Francii a absolutistickou monarchii, byl však poznán a vrácen zpět do Paříže
- (3.9.) 1791 zákonodárné shromáždění pracuje na ústavě, která vyšla v platnost
- konec absolutismu, konstituční monarchie = moc panovníka je omezena ústavou
 - dělba státní moci na tři složky:
 - moc zákonodárná: Zákonodárné národní shromáždění, vzešlé z voleb
 - moc výkonná: vláda + král, jmenuje ministry, vláda se zodpovídá Zákonod. shromáždění (= parlamentu)
 - moc soudní, soudci též voleni
 - volby výrazně omezeny: *majetkový cenzus*, smí volit jen bohatí (asi čtyři miliony voličů)
 - decentralizace státu, některé kompetence přeneseny na departementy (= kraje)
 - působení tzv. politických klubů, zárodky politických stran:
 - *girondisté*: umírnění stoupenci republiky, tehdejší levice, reprezentují spíše bohatší vrstvy
 - *cordellíéri*: nejradikálnější republikáni, levice (Danton, Marat) a časem k nim přibudou i
 - *jakobíni*, ze začátku „klub přátel monarchie“, po příchodu Robespiera se zradikalizovali, stoupenci monarchie
 - *feullanti*: stoupenci monarchie (La Fayette)
 - *sanculotti*: nejchudší pasivní občané, nemohli volit
 - stát nemá peníze, zrušily se dávky, ale nestačily se stvořit nové, stát nemá peníze ⇒ obracejí se na církve ⇒ nesouhlas některé části občanů

Vznik republiky

- tehdy v rakouských zemích vládne bratr Marie Antoinetty Leopold II., obrací se na jeho pomoc, Rakousko (a také Prusko a další německy hovořící státy) souhlasily s tím, že francouzskému králi pomohou obnovit monarchii za pomoci vojenské intervence

duben 1792 impulz k tomu, aby gerondisté vyhlásili Rakousku PREVENTIVNÍ VÁLKU

- nebyli schopni válčit kvůli některým monarchistickým generálům, cizí armáda se blíží k francouzským hranicím, dobrovolníci z Marseilles si zpívají Marseillaisu a podařilo se jim cizí armádu zastavit → symbol revoluce, později hymna

9./10.8.1792 POVSTÁNÍ V PARIŽI, vyhlášena pařížská Komuna = společnost rovných, král zatčen a uvězněn

- vyhlášeny volby do Národního Konventu, většinu získávají gerondisté, volební právo už mají všichni

21.9.1792 hned na prvním konventu vyhlášena republika, sesazen král, Francouzi den před tím zásadně porážejí zahraniční armády

- král obviněn z velezrady

21.1.1793 král popraven, jejich syn Ludvík později umírá

Jakobínská diktatura (2.6.1793-27./28.7.1794)

⇒ rozruch ve Evropě, všichni monarchové se přidávají na stranu intervenčních armád (Británie, Španělsko, Nizozemsko), složitá situace

- v departementech protirevolucionářské vzpoury, rolnické nepokoje ve Vendée
- jakobíni prosazují tzv. *malé maximum*: maximální ceny obilí a mouky

2.6.1793 nepřehledné a složité situace využívají jakobíni, zorganizují nové POVSTÁNÍ V PARIŽI, popravili girondisty, ujímají se moci, v čele **Maximilien Robespierre** ⇒ diktatura jakobínů

- vypracována nová jakobínská ústava, nevešla nikdy v platnost (čekalo se, než skončí válka, což se nestalo) je plánována nulová dělba státní moci, všechna moc je v Konventu
- v rámci Konventu vytvořen výbor pro veřejné dobro vedený Robespierrem, všichni nepřátelé jakobínů likvidováni, měl Francii chránit před zahraniční intervencí
- zavedení branné povinnosti s cílem účinně bojovat se zahraničními vojsky, řada velitelů nerozvážně posílá nováčky do války, možná díky tomu se intervenční armádě daří a dostává se i za území Francie
- sřata i Marie Antoinetta
- kult Nejvyšší bytosti: zaveden místo katolictví, deismus (bůh stvořil svět, ale dál už nezasahuje)
- nový kalendář se začátkem za vzniku republiky (ne za Krista)
- zavedeny metrické jednotky
- *velké maximum*: maximální ceny vztahující se na základní zboží (potraviny), stanovily maximální mzdy

1793 válčené úspěchy **Napoleona Bonaparte**, vyhánění Angličanů z přístavu Toulon

červenec 1793 Jean Paul Marat (cordellier), zavražděn ve vaně Charlottou Corday, pochybnosti okolo jeho smrti

- Dekrety podezřelých: zkrácené procesy
- Danton (umírnění): „dost už bylo poprav“ → popraven x zběsilí (héberisté)
- odhalování nepřátel revoluce, ne vždy prokazatelně

červen 1794 *velký teror*: všichni, kdo nesouhlasí s Robespierrem skončí na popravišti, i jeho vlastní zastánci v parlamentu si nebyli jisti svým krkem

- Robespierrovi nabízí titul diktátora, odmítá a chystá se zakročit proti svým spojencům, kteří zneužili situace a jakkoliv se obohatili
- poslední kapka, spiknutí proti Robespierrovi, svržen, dle nového kalendáře 9. thermidoru *thermidorský převrat*

28.7.1794 POPRAVA ROBESPIERRA

Thermidorská reakce (období direktoria) 1794-1799

- republika zůstává zachována, moc v rukou bohatých
- konec řízeného hospodářství: maxima a minima zrušena → nárůst cen
- teror proti jakobínům, jako vyřízení účtů
- ve společnosti panuje nespokojenost, nikdo není spokojen
- Francie úspěšná ve válkách, místo obranných už útočné, mír s Pruskem, Nizozemím a Španělskem

srpen 1795 nová ústava = *direktorium*, konec Konventu, moc výkonnou má pět direktorů, moc zákonodárná v rukou Radě 500 (dolní komora) a Radě starších (horní komora)

- pokusy o změnu systému: SPIKNUTÍ ROVNÝCH v čele s Babeufem, snažili se nastolit primitivní komunismus, po odhalení spiknutí popraven
- royalisté (stoupenci monarchie) též chystali státní převrat, potlačil je Napoleon Bonaparte
- je zapotřebí někoho, kdo stabilizuje situaci → tím je Napoleon Bonaparte

9.11.1799 státní převrat vedený Napoleonem Bonapartem, definitivní konec revoluce

- moc na sebe strhlo kolegium tří konzulů → období konzulátu, Napoleon prvním konzulem
- platí do roku 1804, kdy se z Napoleona stává císař

2.8.1802 Napoleon v referendu získal titul doživotního konzula

2.12.1804 stává se císařem

Napoleonská doba

- z Korsiky, údajně měl rád matematiku, první manželka Josefina Beauharnais, žádný syn

Domácí politika

- potřeba nalezení silné osoby, kterou byl Napoleon
- opírá se o vzdělanou vrstvu byrokratů
- u moci jsou bohatí podnikatelé a obchodníci
- vybízeli emigranty, aby se vrátili zpátky
- uděloval ocenění za zásluhy o stát, s tím cílem zaveden nový řád *Čestné legie*
- (1804) občanský zákoník *Code Civil*, považován za jeden z prvních moderních občanských zákoníků, zaručuje rovnost před zákonem, dědit mohou všichni synové (do té doby funguje tzv. *majorát*, tedy dědí nejstarší syn), povolení manželského rozvodu
- (1801) konkordát s papežem, katolická církev ztratila spoustu majetků, tímto se tedy narovnaly vztahy mezi státem a papežem
- doba provázena cenzurou, trestání protistátních aktivit

- založení *Banque de France*, francouzské banky, centrální banka Francie
- zlikvidování inflace, modernizace školství, cílem je produkovat vzdělané občany oddané státu
- pravidelně vybírány daně, vytvoření Napoleonovy velké armády *Grande Armée*
- „chudým dal, co potřebovali, bohatým, co chtěli“

Zahraněční politika

- excelentní stratég a vojevůdce

1792-1797 PRVNÍ KOALIČNÍ VÁLKA, vpád do Belgie, mír s Pruskem

1796-1797 tažení na Apeninský poloostrov, kde jsou všechna území ovládána Habsburky a Bourbony, je tam tedy vítán, taktika bleskového úderu, postupně dobyl území, ze kterých vytvořil tzv. *sesterské republiky*

- Helvétská (dnešní Švýcarsko) a Batavský (dnešní Nizozemí) sesterká republika

(1797) MÍR V CAMPO FORMIO s Rakouskem, které tím uznává, že ztrácí Habsburské území v Itálii a Belgie

- velkým konkurentem je Velká Británie, zahajuje tedy tažení do Egypta, chce přerušit jejich cesty do Indie

1798-1799 úspěšné pozemní bitvy

- neúspěšné námořní bitvy u Akry a u Abukiru, protože narazil na skvělého britského vojevůdce **Horatia Nelsona**
- nalezení Rosetské desky u Nilu, díky ní mohl Jean Francois Champollion doložit hieroglyfy
- poté se vrací do Francie, kde provádí převrat, nastoluje éru konzulátu, ve kterém se stává prvním konzulem

Druhá koalice (Anglie, Rusko, Rakousko a spol.)

1798 Rusové vpadli do severní Itálie pod vedením A. V. Suvorova a obsazují Milán, jednu ze sesterských republik

- Rusové se nakonec z koalice stáhli, protože Britové bez konzultace obsadili Maltu
- tím se otevřela cesta Napoleonovi přes Alpy do Itálie

1800 v BITVĚ U MARENGA poráží Rakousko a znovu získává své území

1801 MÍR V LUNÉVILLE Rakousko znovu potvrzuje ztrátu Lombardie a Belgie

- tři roky „ozbrojeného míru“ s Anglií, chystá se, ale neválčí

1804 získává titul císaře, Francie se stává císařstvím

Třetí koalice (Anglie, Rakousko, Rusko, Švédsko)

- příprava invaze na britské ostrovy, pozornost Francouzů se obrátila na Rakousko

21.10.1805 BITVA U TRAFALGARU, v této námořní bitvě proti francouzsko-španělské flotile se postavili Britové v čele s **Horatiem Nelsonem**, Britové vyhráli, Nelson však byl smrtelně zraněn

(15.-20.10.1805) BITVA U ULMU, Francie opět vítězí nad Habsburky vedené vévodou Karlem, bratrem Františka II., též jim pomáhali Rusové pod vedením Kutuzova

3.11.1805 vstup Napoleona do Vídně

2.12.1805 BITVA U SLAVKOVA = bitva tří císařů: car Alexandr I., František II., vítězí Napoleon a donutí je podepsat tzv.

6.12.1805 *Bratislavský mír*: Rakousko-Uhersko ztrácí značná území

Čtvrtá koalice (Prusko, Velká Británie, Rusko, Švédsko)

- Napoleonovi se podařilo získat celý Apeninský poloostrov

(1806) rozbití SŘŘ Napoleonem, místo ní stvořil *Rýnský spolek*, jehož byl protektor, František II. (tehdejší císař SŘŘ) už se nemůže titulovat jako císař, protože SŘŘ už neexistuje

- porážka Pruska, z pruské části Polska (získané při trojím dělení Polska) vytvořil *Velkovévodství varšavské*
- po dobytí Berlína vyhlásil *kontinentální blokádu*: zákaz obchodu s Velkou Británií, Francouzi však nebyli schopni nahradit britské zboží, dohoda byla porušována

1807 Rusové šli na pomoc Prusku proti Napoleonovi: BITVA U JÍLOVÉHO mezi Ruskem a Napoleonem, která dopadla nerozhodně

1807 BITVA U FRIENDLANDU porážka Rusů, Napoleon získává Královec a vytlačuje Rusy

červenec 1807 *mír v Tylži* s Rusy (Rusové mají dodržovat kontinentální blokádu a bylo jim slíbeno Finsko) a Prusy (Prusové uznávali své ztráty a vznik knížectví varšavského, vznik Rýnského spolku atd.)

1807 Napoleon obsazuje Portugalsko, protože se odsud do Evropy vyváží britské obilí

1808 Napoleon útočí na Španělsko, díky tomu sesazení Bourboni, králem se stal Napoleonův bratr Josef I., ve Španělsku však nespokojenost, přišli jim na pomoc Angličané, nakonec se jim podařilo Francouze vyhnat

Pátá koalice (Velká Británie, Rakousko)

1809 BITVA U ASPERN proti Rakousku, Napoleon poražen, BITVU A WAGRAMU a BITVU U ZNOJMA už však prohrává Rakousko

→ *Vídeňský mír*, ztrácí další území

- k uzavření nové spojenecké smlouvy mezi Francií a Rakouskem přispěl ministerský předseda **Metternich**, kterému se podařilo s nimi navázat spolupráci a uzavřít spojeneckou smluvu, mimojiné zorganizoval svatbu Františka I. s Marií Luisou

1810 Napoleon obsadil Holandsko, kde vládne další Napoleonův bratr Ludvík

→ Napoleon ovládá většinu Evropy

Šestá koalice (Velká Británie, Španělsko, Rusko)

1812 TAŽENÍ DO RUSKA

- vynutil si na Prusku a Rakousku podporu, jenže to se potom změní
- překročení Němenu, BITVA U SMOLENSKA, BITVA U MOSKVI si vyžádaly značné ztráty, ale nelze říci, která ze stran byla vítězí
- ruský velitel Kutuzov volí taktiku spálené země: vrací se stejnou cestou a drancují vše, k čemu přijdou
- císař sídlí v Petrohradu, je tam strašná zima, žádná nabídka na mír nepřichází, proto se Francouzi stáhnou zpátky
- okupování skončilo přechodem Francouzů přes řeku Berezinu (přechod smrti), vyžádala si značné množství úmrtí
- Napoleon je tam nechává a na saních vyráží směrem do Paříže, aby tam zformoval novou armádu, což znamenalo navýšení daní → snížení popularity

1813 Španělé za pomoci Angličanů vyhánějí Francouze ze Španělska, připravuje se další válka mezi spojenci a Napoleonem

- 16.-19.10.1813 BITVA NÁRODŮ u Lipska mezi Napoleonem a Ruskem-Pruskem (Blücher), Rakouskem (Schwarzenberg), Švédskem (Bernadotte), Napoleon poražen → válka se přesouvá na území Francie, obklíčení Paříže
- 1814 Napoleon kapituluje, později abdikuje a pokusil se o sebevraždu, neúspěšně
- převezen jako vězeň na ostrov Elba → Francie donucena k podepsání *Prvního pařížského míru*: Francie se má vrátit k hranicím z roku 1792, má odevzdat některé pevnosti, do čela Francie se vrací dynastie Bourbonů (Ludvík XVIII., bratr Ludvíka XVI., protože Ludvík XVII. záhadně zemřel), jinak jsou všechny Napoleonovy instituce zachovány
- 9.1814-6.1815 *Vídeňský kongres*, nemohou se shodnout, této situace využije Napoleon, uteče z Elby, přistane u Cannes a zamířil na Paříž s cílem znovu se ujmout moci
- 20.3.-18.6.1815 to se mu podařilo, *Stodenní císařství*, Napoleon ihned utíká do Belgie
- 16.6.1815 BITVA U LIGNY, poráží Prusko
- 18.6.1815 BITVA U WATERLOO, definitivní porážka Napoleona Angličany (Wellington), Prusy (Blücher) a Nizozemci
- 22.6.1815 Napoleon podepisuje druhou abdikaci, tentokrát ho Angličané deportovali na ostrov Sv. Heleny
- Francie donucena podepsat *druhý pařížský mír*, daleko přísnější, ztráta území, válečné reparace, musí vrátit všechna ukradená umělecká díla